

PelgrimsommetjeNL 003 Pelgrimsstad 's-Hertogenbosch [Noord-Brabant]

Vereniging Pelgrimswegen naar Rome

Wandeling, 17 km (mogelijkheid tot inkorten of uitbreiden), hele dag

Startplaats: NS station 's-Hertogenbosch of [Parkeergarage Sint Jan](#)

Omschrijving: Cultureel Pelgrimsommetje [De Moerasdraak](#).

Het ommetje voert de loper door het prachtige en uniek tegen de binnenstad aan gelegen Bossche Broek, van waaruit Frederik Hendrik in 1629 met hulp van de technische kennis van Leeghwater, de stad na een lang beleg in Staatse handen bracht. Het broekland is tegenwoordig een beschermd natuurgebied en herbergt unieke vegetatie, vogel- en wildleven. Het rondje door het Bossche Broek voert geheel over onverharde paden.

Komend vanuit Parkeergarage St. Jan, lopen we over een passerelle een vijver over en door de oude vestingmuur heen. **[degenen die met de trein zijn gekomen, bereiken dit punt door de routebeschrijving te volgen vanaf Bakkerij Jan de Groot, zie helemaal onderaan]**. Direct daarna nemen we de trap rechts naar boven en slaan scherp rechtsaf om over de oude muur uit de 15^e eeuw verder te lopen. Aan het eind steken we bij stoplichten recht over en betreden de Bossche Broek. Daar blijven we zo dicht mogelijk rechtuit langs de vestinggracht lopen. Tegenover het

Vughter Bolwerk (waar Frederik Hendrik in 1629 een gat in de verdedigingsmuur wist te schieten) gaat het pad naar links en voert zuidwaarts langs de brede Dommel. Na twee kilometer komen we bij een gemaal en gaan daar linksaf langs het fietspad terug richting de stad. Aan de rechterkant is een voetpad zodat we de fietsers niet hinderen. Twintig meter voordat het fietspad een haakse bocht naar links maakt, slaan wij als lopers een wandelpad in, dat ons door fraaie natuur terugvoert naar de stad. We verlaten daar de Bossche Broek op het punt waar we het ook betraden.

Na dit rondje van 6 km door het broekland, lopen we bij de kruising met verkeerslichten de stad in, naar de uit 1380 daterende Sint Jans kathedraal met het beeld van de Zoete Moeder Maria en de aan haar toegeschreven mirakelen. Eeuwenlang al een trekpleister voor pelgrims. Vervolgens lopen we via de oostkant van de kathedraal door de Choorstraat, Clarastraat en Hinthamerstraat naar de dichtbij gelegen vroegere Jacobskerk, vertrekpunt van veel pelgrims richting Santiago de Compostela. Tegenwoordig is het een museum, gewijd aan Jeroen Bosch en zeer de moeite waard om te bezichtigen.

De kerk uitkomend gaan we linksaf de Hinthamerstraat weer in, richting de Markt. We komen langs het Zwanenbroedershuis uit 1318 en zien daar ook de prachtige westkant van de Sint Janskathedraal. We lopen verder rechtdoor richting Markt, maar gaan 100 meter daarvoor rechtsaf de Gasthuisstraat in, naar de ingang van het oude Elisabethgasthuis. Vlak daarvoor gaat de route naar links een trapje af naar de Binnendieze. We komen op een vlonder en volgen die een tiental meters tot aan de Middeleeuwse Waterpoort. Bovenaan een trap staat een leuke beeldengroep. We gaan daar rechtsaf tot aan de winkel van Bever Sport. Daar gaan we links de Marktstraat in, en op de Markt direct weer rechts. We zijn dan op de hoek van het oudste stenen pand in Nederland uit de Middeleeuwen, de Moriaan.

Vandaar voert de tocht rechts langs de HEMA, door een paar steegjes (Tweede Korenstraatje, rechtsaf Karrenstraat en linksaf Eerste Korenstraatje) naar de Uilenburg, een drukke terrassenwijk in de binnenstad. In vroeger eeuwen een overslagplaats van goederen

die per boot werden aangevoerd vanaf de Maas. We zien daar aan de Molenstraat ook de opstapplaats voor een rondvaart over de Binnendieze. Eén van de aantrekkelijke uitjes in Den Bosch. Kaartjes zijn iets verderop te koop in het Bolwerk St. Jan, dat aan de Dommel ligt. De route loopt er heen via de Sint Jansstraat.

Bij dat bolwerk gekomen, gaat de route linksaf langs de Dommel, waar we bij de tweede brug een trap afdalen en onderlangs onze weg vervolgen. Als we voor de tweede keer onder een weg zijn doorgelopen, gaan we met een ijzeren trap omhoog naar de rijbaan van de Vughterweg. Boven gekomen slaan we links af en steken iets verderop de weg over; we vervolgen de Vughterweg aan de rechterkant. Na een paar honderd meter gaat de route rechtsaf naar een vrij hoge trap over de spoorlijn Den Bosch – Eindhoven. Aan de andere zijde gaan we links en komen na een paar honderd meter in het vroegere Fort Isabella.

Tijd voor een versnapering op een gezellig terras! We lopen in de lengterichting door het historische fort en verlaten het aan de rechterkant door een openstaand hek. De route gaat linksaf langs een asfaltweg. Bij de eerste kruising gaan we rechtsaf en volgen een brug over het Drongelens Afwateringskanaal, ooit gegraven om de wateroverlast rondom Den Bosch het hoofd te bieden. Aan het eind van de brug gaan we rechtsaf over een dijkweggetje, terug naar de stad. Het is ook mogelijk aan de rechterkant onder langs de dijk te lopen, tot aan de bocht naar links. Daar is het handig om boven de route te vervolgen.

Aangekomen bij een kruising met een verkeersweg, steken we recht over en gaan na ongeveer honderd meter linksaf via de Vijverlaan het Paleiskwartier in. De route van de track volgend komen we langs de bijzondere appartementengebouwen die als een soort armada van oude galjoenen langs een waterpartij staan.

We lopen er aan de linkerzijde langs en komen na een paar honderd meter op een T-kruising bij de Leeghwaterlaan. We gaan daar rechtsaf en komen bij de zuidzijde van het NS station van 's-Hertogenbosch. We lopen door de verhoogde traverse en gaan aan de voorzijde van het station richting het centrum van de stad. Vlak voorbij de Bossche Moerasdraak op een zuil, zien we aan de rechterkant het pand van bakker Jan de Groot; de maker van de enige echte Bossche Bol. Proeven kan geen kwaad! Voor degenen die niet met de trein zijn gekomen voert de route verder de binnenstad in, richting de parkeergarage waar de tocht is begonnen.

We steken de Dommel over en gaan op een T-kruising rechtsaf richting het oude gemeentehuis uit de tweede helft van de veertiende eeuw. Vóór het gemeentehuis gaan we rechtsaf en de eerste straat links en weer links. Daarna de eerste straat rechts richting het Noord Brabants Museum, dat zeker een bezoek waard is. Mocht dat teveel van het goede worden na de wandeling, dan is de parkeergarage tweehonderd meter verderop binnen handbereik!

Kaartje vind je [hier](#). Er is ook een **Track** beschikbaar in [GPX](#) – [KML](#)

Nog een vraag: wanneer je dit PelgrimsommetjeNL hebt gemaakt, wil je dan jouw enthousiasme delen op onze Facebook [vereniging Pelgrimswegen naar Rome] of Twitter [@pelgrimswegRome] accounts? Natuurlijk kun je er ook voor kiezen je reactie met foto of tekening te mailen naar pelgrimsommetjesnl@pelgrimswegen.nl.

Dit PelgrimsommetjeNL wordt je aangeboden door Guus Wesselink.